

IDEA (LOPS21)

FI 4 Totuus

8. Tiede yhteiskunnassa

Virittäytyminen aiheeseen

- Pohdi ja keskustele:
  - Mitkä poliittiset päätökset ovat perustuneet tutkittuun tietoon?
  - Mitä muita näkökulmia politiikassa pitäisi ottaa huomioon kuin tutkittu tieto?

Tiede auttaa tekemään päätöksiä

- Joissakin yhteiskunnallisissa kysymyksissä, kuten pandemioiden hoidossa tai ilmastonmuutoksessa, poliittisille päätöksille on syytä ottaa tukea tieteestä.
- Tässä auttaa **tutkittuun tietoon pohjautuva päätöksenteko**.
- Tiede ei silti ole ainoa näkökulma poliittisiin päätöksiin. Todellisuus on moniulotteinen.
- Pohdi, mitä hyötyä ja haittaa tutkittuun tietoon perustuvista päätöksistä on.

Tiede auttaa tekemään päätöksiä

Mitä hyötyä ja haittaa tutkittuun tietoon perustuvista päätöksistä on?

- Yksi näkökulma tutkittua tietoa vastaan on sen demokratiaa vähentävä vaikutus – se siirtää valtaa kansalta asiantuntijoille ja eliitille.
- Näkökulma tutkitun tiedon puolesta on, että se saa aikaan parempia ja tehokkaampia päätöksiä. Emme voi edistää talouskasvua, kansanterveyttä tai ehkäistä luontokatoa, jos emme tiedä, millaisia vaikutuksia päätöksillä on.

Vaihtoehtoisia totuuksia

- Tiede on luonteeltaan muuttuvaa, itseäänkorjaavaa, sillä sen teorit ja käsitteet tarkentuvat uuden tutkimuksen myötä.
- Jotkut kyllästyvät tieteen muutokseen ja ryhtyvät **denialisteiksi**, jotka kiistävät tieteen tulokset.
- Denialistista kyseenalaistamista ei kannata sekoittaa tieteelliseen **kriittisyyteen**:
  - Tieteessä kriittisyys tarkoittaa järjestelmällistä järkiperaistä ajattelua, julkista arviointia ja lähdekritiikkiä.
  - Huom. Tiede on itseäänkorjaavaa, koska se on kriittistä.

Tehtävä

Idea 4, luku 8, tehtävä 1 (s. 83):

Anna esimerkki ilmiöstä, jonka kohdalla olet törmännyt ”vaihtoehtoiseihin totuuksiin” tai ”do your own research” -ilmiöön.

Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat?

- Pohdi ja keskustele:
  - Pitäisikö tieteen olla täydellisen arvovapaata?

Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat?

- **Tieteen sisäiset arvot** ovat tiedollisia ja auttavat tutkimusta, esim. totuuden arvostaminen, objektiivisuus.
- **Tieteen ulkoisia arvoja** ovat esimerkiksi taloudelliset ja eettiset pyrkimykset, kuten raha, maine ja kunnia.
- **Arvovapaa tiede** noudattaa vain tieteen sisäisiä arvoja – eli tieteen arvovapaus tarkoittaa tiettyjen arvojen noudattamista, ei kaikista arvoista luopumista!
- Käytännössä **soveltava tutkimus**, joka luo uusia keksintöjä, saa enemmän rahoitusta kuin tieteen sisäisiin ongelmiin keskittyvä perustutkimus. Tämä voi kertoa tieteen arvovapauden puutteesta.

Habermasin tiedonintressit

- Filosofi Jürgen Habermasin mukaan tiedettä ohjaavat aina **tiedonintressit**.
- Tiede ei ole koskaan täysin objektiivista, vaan sen avulla pyritään johonkin, kuten:
  - selittämään maailmaa
  - ymmärtämään muita
  - vapautumaan sorrosta.
- Tiedonintressit vaikuttavat usein epäsuorasti ja tiedostamatta.

	Mitä tiedonintressi edistää?	Missä tieteissä tiedonintressi esiintyy?
Tekninen tiedonintressi	luonnon välineellistämistä ihmisen palvelukseen	fysiikassa ja monissa muissa luonnontieteissä, mutta myös esimerkiksi psykologiassa
Hermeneuttinen tiedonintressi	ihmisten yhteistoimintaa ja yhteisymmärrystä	historiatieteissä, kielitieteessä ja kulttuurintutkimuksessa
Emansipatorinen tiedonintressi	vapautta alistavasta yhteiskunnallisesta vallankäytöstä	filosofiassa, kriittisessä historiantutkimuksessa, sukupuolentutkimuksessa ja monissa yhteiskuntatieteissä

Tiedesotia

- Yleinen kysymys: Mikä on ”oikeaa” tiedettä?
- ”Tiedesodissa” on kiistelty siitä, onko humanistinen tiede riittävän eksaktia tai onko se liian altista ideologisuudelle.
  - Esim. fyysikko Alan Sokal sai julkaistua hölynpölyartikkelin humanistisessa vertaisarvioidussa jurnaalissa. Huijauksen tarkoitus oli osoittaa, että ihmistieteet ovat erkaantuneet liikaa tieteen standardeista.
- Puolueellisuus ei aina ole vääryyttä. Humanistiset tieteet ovat avanneet aiemmin syrjään jääneitä näkökulmia tutkimukselle.
  - Esim. feministiset ja postkolonialistiset näkökulmat
- Objektiivisuus on tärkeä ihanne, vaikka sen saavuttaminen olisi joissakin tieteissä vaikeaa.

Mitä tieteen nimissä saa tehdä?

- **Tieteen etiikka** pohtii mm. eläinkokeiden oikeutusta ja koehenkilöiden kohtelua.
- Ovatko tieteilijät vastuussa myös siitä, kuinka heidän keksintöjään käytetään? Voivatko perustutkimuksen tekijät edes tietää, mihin heidän tutkimustaan sovelletaan?
- Eräs eettinen ongelma on koe-eläinten käyttö. Tutkimuksen hyödyn tulisi ylittää reilusti koe-eläinten kärsimys.
- Myös vilppi tieteenteossa on tieteen etiikan ongelma. Vilppi on erityisen paheksuttavaa, koska se vaarantaa koko tiedeyhteisön uskottavuuden.

Tehtävä

Idea 4, luku 8, tehtävä 3 (s. 83):

Ota perustellusti kantaa seuraavien väitteiden puolesta tai niitä vastaan.

- a) Kaikki mielipiteet ovat yhtä arvokkaita.
- b) Soveltava tutkimus on yhteiskunnalle hyödyllisempää kuin perustutkimus.
- c) Fysiikka on objektiivisempi tiede kuin historia.
- d) Tieteen tehtävä ei ole vain kuvata maailmaa vaan muuttaa sitä.
- e) Atomipommin kehittäneet tieteilijät olivat vastuussa pommin aiheuttamista tuhoista.